

บทที่ 2

เอกสาร และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิชาคติชนวิทยามีทั้งเอกสารที่เป็นภาษาต่างประเทศ และที่เป็นภาษาไทย เท่าที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้นคว้าวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้คือ

เอกสารและงานวิจัยจากต่างประเทศ

อแลน กันคีส (Alan Dundes) ได้ศึกษารวบรวมเรื่องราวทางคติชนวิทยา ซึ่งมีเนื้อหาสาระที่กล่าวถึงตั้งแต่ ความหมายของคติชนวิทยา วรรณคดีชาวบ้าน คติชนวิทยากับมานุษยวิทยา คติชนวิทยากับการศึกษาวรรณคดี และหน้าที่ของคติชนวิทยา ¹

จอห์น เอฟ คูเบอร์ (John F. Cuber) ได้จัดแบ่งคติชนวิทยาออกเป็น 5 ประเภท คือ คำานาน เป็นเรื่องเก่าแก่ที่อธิบายชีวิต และปรากฏการณ์ธรรมชาติ คำานานสัมพันธ์กับศาสนา คำานานเกิดขึ้นเพราะความไม่เข้าใจในธรรมชาติและสิ่งต่างๆที่มีอยู่ เรื่องคติ เป็นเรื่องที่สอนแนวทางชีวิตแก่คน มักจะจบลงด้วยคติสอนใจในที่สุด นวนิยาย เป็นเรื่องสอนใจเช่นกัน แต่ให้ความรู้สึกเป็นเรื่องจริงมากกว่า เพราะมีเค้าเรื่องจริงผสมอยู่ด้วย เทพนิยาย เป็นเรื่องความสนุกสนานและเพลลิกเพลิน มักจะกล่าวถึงดินแดนมหัศจรรย์ และอภินิหารของเทพเจ้า ประเภทสุดท้ายคือ ประเภทอื่นๆ เช่นเพลงชาวบ้าน สุภาษิต คำพังเพย ปริศนา มุขตลก กลอนชาวบ้าน และบทร้องสำหรับเด็ก ²

¹ Alan Dundes, The Study of Folklore (Englewood Cliffs : Prentice-Hall Inc., 1965).

² John F. Cuber, "Folklore" The World Book Encyclopedia (Field Interprises Education Corporation, 1960), Vol.6 p. 283.

เจ. รัสเซลล์ และ จอร์จ คัมเบลล์ บอสเวลล์ (J. Russell And George W. Boswell) ได้ศึกษารวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับคติชนวิทยาโดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภทคือ พวกที่เกี่ยวกับการแสดง ความคิดเห็น ภาษา และพวกที่เกี่ยวกับวรรณคดี สิ่งที่เขามุ่งศึกษาอย่างลึกซึ้งคือ วรรณคดี ได้แก่พวกนิทาน คำานาน มหาकाพย์ ละคร กลอน นิยาย เพลง ฯลฯ เขาย้ำว่าเรื่องราวต่างๆเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับวรรณคดีเป็นอย่างมาก เพราะวรรณคดีส่วนใหญ่มาจากคติชนวิทยา¹

ริชาร์ด เอ็ม คอร์ดสัน (Richard M. Dorson) ได้รวบรวมคติชนวิทยาของชาวนิโกร ในสหรัฐมิชเชินจากคำบอกเล่าโดยมิได้เปลี่ยนแปลง เรื่องที่เขารวบรวมเป็นนิทานบ้าง เป็นความเชื่อบ้าง บางเรื่องเกี่ยวกับเวทมนต์คาถา การทำเสน่ห์ ความดุร้าย ฯลฯ เรื่องต่างๆเหล่านี้แสดงให้เห็นสภาพเศรษฐกิจต่างๆไป ความสัมพันธ์ คติทางศาสนา ประวัติศาสตร์ และลักษณะขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวนิโกร²

สติธ ทอมป์สัน (Stith Thompson) ได้ศึกษาคติชนวิทยาโดยเฉพาะนิทาน เขาแบ่งนิทานออกเป็นพวกๆโดยใช้หลัก 4 วิธีคือ แบ่งตามพื้นที่ ตามรูปแบบ ตามแบบเรื่อง และตามอนุภาค นอกจากนั้นยังได้ทำกรรขณียอนุภาคของนิทาน โดยมุ่งหมายที่จะสร้างแนวคิดว่าเนื้อหาทั้งค่านนี้³ ผลงานของเขาเป็นที่ยอมรับของนักคติชนวิทยา ทั้งในยุโรป และอเมริกา ไรคาร์ธ คริสเตียนเซน (Reidarth Cristiansen) นักคติชนวิทยาคนหนึ่งได้ยกย่องสติธ ทอมป์สันว่า เป็นผู้ชี้ทางการศึกษาคติชนวิทยาให้กว้างขวางออกไป⁴

¹ J. Russell and George W. Boswell, Fundamental of Folk Literature (The Netherland : Anthropological Publication, 1962).

² Richard M. Dorson, American Folklore (The University of Chicago Press, 1959).

³ Stith Thompson, The Folktale (New York : Holt Rinchart and Winston Inc., 1946).

⁴ Reidarth Cristiansen, Study in Folklore (Blowington, 1957).

อเซล โอลริค (Axel Olrick) นักคติชนวิทยาชาวเดนมาร์ก ได้เสนอกฎเกณฑ์เกี่ยวกับวรรณกรรมพื้นบ้านไว้หลายอย่าง เช่นกฎเกณฑ์แห่งการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง กฎแห่งการซ้ำ กฎแห่งตัวละคร กฎแห่งกระสวน กฎแห่งการพรรณนาฉากให้ประทับใจ และกฎแห่งความสมเหตุสมผล เป็นต้น¹

โดโรธี บี คอมมินส์ (Dorothy B. Commins) สนใจศึกษาเพลงกล่อมเด็กมากเป็นพิเศษ เธอได้รวบรวมเพลงกล่อมเด็กจากหลายประเทศในส่วนต่างๆของโลกเช่น จากยุโรป แอฟริกาเหนือ เอเชีย อเมริกา และหมู่เกาะมหาสมุทรแปซิฟิก ทั้งได้อธิบายประวัติความเป็นมาของแต่ละเพลง ให้ความรู้เรื่องราวที่สำคัญ อันเกี่ยวข้องกับเนื้อเพลง และมีโน้ตเพลงประกอบด้วย²

เอกสารและงานวิจัยภายในประเทศ

กุหลาบ มัลลิกะมาส ได้ศึกษารวบรวมคติชนวิทยาจากท้องถิ่นต่างๆทั่วประเทศ โดยจัดแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วนคือส่วนแรกประกอบด้วยบทกล่อมเด็ก บทปลอบเด็ก เพลงประกอบการละเล่นของเด็ก เพลงชาวบ้าน ปริศนา ความเชื่อ คำให้พร และสำนวนไทย ส่วนที่สองคือนิทานจำแนกออกเป็นประเภทต่างๆหลายประเภท³

จารุณี กองพลพรหม ได้ศึกษาคุณค่าของคติชนวิทยามู๋บ้านเมืองเก่า⁴

¹Axel Olrick, "Epic Law of Folk-Narative", in The Study of Folklore (Englewood Cliffs :Prentice-Hall Inc., 1965),pp.129-141.

²Dorothy B. Commins, Lullabies of The World (New York : Random House, 1967).

³กุหลาบ มัลลิกะมาส, คติชาวบ้าน.

⁴จารุณี กองพลพรหม, "คุณค่าคติชาวบ้านมู๋บ้านเมืองเก่า" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516).

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ข้อมูลที่นำมาศึกษาประกอบด้วย เพลงกล่อมเด็ก เพลงหยอกเด็ก ญา ซะลำ และนิทาน ทั้งนี้ผู้ศึกษามุ่งพิจารณาคุณค่าของคติชนวิทยาเป็นสำคัญ ผลปรากฏว่าคติชนวิทยาหมู่บ้านเมืองเก่า มีคุณค่าทางค่านิยม ค่านิยมหรือประเพณี และค่านิยมจริยศาสตร์ อันเป็นเครื่องชี้ให้เห็นจินตนาการ ความเป็นอยู่ คตินิยม และมาตรฐานของสังคมชาวบ้านเมืองเก่า

กิ่งแก้ว อัครถาวร ได้ศึกษารวบรวมวรรณกรรมจากหมู่บ้านใน ตำบลนาป่า อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวม และวิเคราะห์วรรณกรรมจากหมู่บ้านใน ข้อมูลที่รวบรวมและวิเคราะห์ มี 5 ประเภทคือ นิทาน นิยาย ประวัตินิยาย และมหากาพย์ ผลปรากฏว่า โครงเรื่องมีผลสะท้อนต่อการดำรงชีวิตที่เกี่ยวข้องกับศาสนา การจัดระเบียบ และจรรยาบรรณของสังคม¹

ปรีชา อุดมระกูล ได้ศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้าน จากตำบลวังกาใหญ่ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ใช้ข้อมูลประเภทนิยาย นิทาน และประวัตินิยาย ผลจากการศึกษาพบว่า - วรรณกรรมจากตำบลวังกาใหญ่สะท้อนให้เห็นถึง ประวัตินิยาย และสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ระบบครอบครัว เศรษฐกิจ ความเชื่อ ประเพณี และค่านิยมของชาววังกาใหญ่ ในขณะเขตนี้น่าที่วรรณกรรมพื้นบ้านจะทำได้²

ประจักษ์ สายแสง ได้ศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมจากตำบลศรีศรีมาศ สุโขทัย³

¹กิ่งแก้ว อัครถาวร, วรรณกรรมจากบ้านใน (กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2513).

²ปรีชา อุดมระกูล, "วรรณกรรมพื้นบ้านจากตำบลวังกาใหญ่ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520).

³ประจักษ์ สายแสง, "วรรณกรรมจากตำบลศรีศรีมาศ สุโขทัย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2516).

โดยใช้ข้อมูลประเภทนิทาน นิยาย ประวัติ แห่ และเพลง จากการวิเคราะห์ ได้ปรากฏผลว่า ชาวตำบลศรีศรีมาศ ให้ความสำคัญแก่จริยธรรมเป็นอย่างมาก ซึ่งมีพื้นฐานมาจากพุทธศาสนา การเล่าเรื่องให้สนุกสนานโดยเฉพาะมุขตลกมีวิธีการต่างๆ เช่นบิดเบือนความจริง บางครั้งใช้ถ้อยคำหยาบโลน แต่ก็มีคติแฝงอยู่

นพคุณ คุณาชีวะ ได้ศึกษาปริศนาของไทย โดยเลือกปริศนาจากท้องถิ่นต่างๆ ทั่วทุกภาคมาจัดหมวดหมู่ ตามแบบของ อาร์เชอร์ เทเลอร์ (Archer Taylor) โดยมุ่งหวังที่จะให้ปริศนาของไทยเป็นหมวดหมู่ตามหลักสากล และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการสอนภาษาและการฝึกเขาวนัญญา¹

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ ได้ศึกษาการละเล่นของไทย โดยรวบรวมและอธิบายกติกากการเล่น และแบ่งการเล่นออกเป็นประเภทต่างๆตามแบบของ วอร์เรน อี รอเบิร์ตส์ (Warren E. Roberts) เพื่อทดลองจัดประเภทการละเล่นของไทยตามหลักสากล²

เยาวเรศ สิริเกียรติ ได้ศึกษาวิเคราะห์ชั้นลักษณะ และคุณค่าของเพลงกล่อมเด็ก โดยใช้ข้อมูลประเภทเพลงกล่อมเด็กจากท้องถิ่นต่างๆทั่วทุกภาคของประเทศไทย ผลปรากฏว่าชั้นลักษณะ ของเพลงกล่อมเด็กของไทยไม่คงที่ ส่วนประโยชน์มีทั้งทางตรงและทางอ้อม³ คือทั้งให้ความเพลิดเพลิน และสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยม ความเชื่อ สภาพชีวิต ชนบ-

¹นพคุณ คุณาชีวะ, การจัดหมวดหมู่ปริศนาของไทย (กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2519).

²ฉวีวรรณ คูหาภินันท์, "การละเล่นของไทย" ใน คติชนวิทยา, หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู (กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2519), หน้า 47-86.

³เยาวเรศ สิริเกียรติ, "เพลงกล่อมเด็กของไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520).

ธรรมนิยมประเพณีและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นได้ นอกจากนั้นยังเป็นบันทึกเหตุการณ์ต่างๆได้เป็นอย่างดี นอกจากศึกษาวิเคราะห์ในแง่จิตลักษณะและคุณค่าแล้ว ผู้ศึกษายังได้จัดแบ่งเพลงกล่อมเด็กออกเป็นประเภทต่างๆอีกด้วย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับคติชนวิทยาในภาคใต้ซึ่งเกี่ยวข้องกับการค้นคว้าวิจัยครั้งนี้โดยตรงมีดังนี้

กัญญา จิตต์ธรรม ได้รวบรวมคติชนวิทยาของภาคใต้ไว้หลายรายการ คือ เพลงชาวบ้าน นิทานชาวบ้าน ภาษิต ปริศนาบททาย ความเชื่อ ภาษาถิ่น เพลงเด็ก ศิลปะชาวบ้าน ระบายชาวบ้าน การละเล่นของเด็ก ละครชาวบ้าน ขนบธรรมเนียมประเพณี ผู้รวบรวมได้อธิบายประกอบไว้เป็นบางตอนบางเรื่อง ยังไม่ได้ศึกษาถึงขั้นวิเคราะห์¹

สุวิวงศ์ พงศ์ไพฑูริย์ ได้ศึกษารวบรวมคติชนวิทยากับภาคใต้ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับภาษาถิ่น เพลงกล่อมเด็ก ภาษิตชาวบ้าน ปริศนาสำหรับเด็ก ความเชื่อ และนิทานชาวบ้าน เป็นการรวบรวมไว้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา มีคำอธิบายและความคิดเห็นประกอบเพียงบางบทบางตอน มิได้ศึกษาวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง การศึกษารวบรวมคติชนวิทยาดังกล่าวนี้มุ่งหวังเพื่อนุรักษ์วัฒนธรรมของชาติ และพอเป็นแนวทางแก่ผู้ศึกษาคติชนวิทยาเท่านั้น²

004769

ภาษาถิ่น เป็นข้อมูลทางคติชนวิทยาประเภทหนึ่ง ภาษาเป็นปัจจัยอันมั่นคงแห่งความเจริญของชาติ เป็นทรัพย์สินมรดกของประชาชาติ การศึกษาภาษาเป็นวิธีการบำรุงภาษาและอารยธรรมอย่างหนึ่ง³ การศึกษาภาษาของชาติโดยเฉพาะภาษาถิ่นได้ ได้มีผู้สนใจ และ

¹กัญญา จิตต์ธรรม, ขนบธรรมเนียมประเพณีคีตชาวบ้านอันดามัน 12 (สงขลา: โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์, 2521).

²สุวิวงศ์ พงศ์ไพฑูริย์, คีตชาวบ้านกับภาคใต้ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2512).

³พลกรัทธิระแก้ววงศ์, กรมหมื่นราชนิพนธ์ประพันธ์, ปาฐกถาเรื่องภาษาไทยสยามพากย์ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2509), หน้า 43-44.

ศึกษาวิเคราะห์ไว้บ้างแล้วคือ

วิไลวรรณ คำรักษ์ ได้ศึกษาระบบเสียงในภาษาดั้งนครศรีธรรมราช พบว่าเสียงในภาษาดั้งนครศรีธรรมราชมีอยู่เพียง 3 ประเภทคือ เสียงพยัญชนะ 35 เสียง เสียงสระ 21 เสียง และเสียงวรรณยุกต์ 7 เสียง นอกจากนั้นยังได้เทียบความหมายของคำกับภาษากลางไว้ด้วย¹

ไสว เรื่องพิเศษ ได้ศึกษาระบบเสียงในภาษาดั้ง ตำบลเทพกษัตรี อำเภอดกลาง จังหวัดภูเก็ต พบว่า ภาษาดั้งในตำบลนี้ มีหน่วยเสียง 3 ประเภท คือเสียงพยัญชนะ 34 เสียง เสียงสระ 24 เสียง และเสียงวรรณยุกต์ 7 เสียง รูปของพยางค์ มี 7 รูปแบบ นอกจากนั้นได้เปรียบเทียบความหมายกับคำในภาษากลางไว้ด้วย²

ช่อนกลิ่น พิเศษกุลกิจ ได้ศึกษาระบบเสียงภาษาอุบลราชธานี ภาษาเชียงใหม่ และภาษาสงขลา โดยเฉพาะภาษาสงขลาพบว่า ระบบเสียงในภาษาสงขลามีอยู่ 3 ประเภท คือ เสียงพยัญชนะมี 20 เสียง เสียงสระมี 21 เสียง และเสียงวรรณยุกต์มี 7 เสียง³

เรื่องเกี่ยวกับระบบเสียงของภาษาดั้งในภาคใต้งยังมีบุคคลอื่นๆได้ศึกษาไว้อีก เช่น วิจินต์ ฉันทวิบูลย์⁴ ศึกษาเรื่องความแตกต่างระหว่างภาษารุงเทพฯ กับภาษาสงขลา

¹วิไลวรรณ คำรักษ์, "ระบบเสียงในภาษาดั้งนครศรีธรรมราช" (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513).

²ไสว เรื่องพิเศษ, "ระบบเสียงในภาษาดั้งตำบลเทพกษัตรี อำเภอดกลาง จังหวัดภูเก็ต" (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520).

³ช่อนกลิ่น พิเศษกุลกิจ, การศึกษาเรื่องหน่วยเสียง (กรุงเทพมหานคร. หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2517).

⁴วิจินต์ ฉันทวิบูลย์, "ความแตกต่างระหว่างภาษารุงเทพฯกับภาษาสงขลา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2499).

ฉันทัส ทองช่วย¹ ศึกษาเรื่องระบบเสียงภาษาชาวเล เกาะสีเทร อำเภอมือง จังหวัด
ภูเก็ต เป็นต้น

ส่วนเรื่องเกี่ยวกับประวัติสถานที่ และวรรณกรรมมีผู้สนใจศึกษาไว้บ้างเช่นกันคือ

อัมมร ชูระเจน ได้ศึกษาประวัติของชื่อตำบลและหมู่บ้าน 110 หมู่บ้านในเขต
อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยอาศัยข้อมูลประเภทมุขปาฐะเป็นหลัก แล้วจึงนำ
เสนอเป็นภาษาถิ่น ความคู่กับภาษากลาง²

ปราณี ขวัญแก้ว ได้ศึกษาวิเคราะห์วรรณคดีชาวบ้านจากมุขปาฐะ ตำบลร่อนพิบูลย์
อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ข้อมูลที่เลือกศึกษาคือวรรณคดีชาวบ้านจากมุขปาฐะ
เรื่องพระรถเมรี หอยสังข์ และวันคาร ใช้วิธีศึกษาวิเคราะห์ตามแนวการวิจัยวรรณคดี
แล้วเปรียบเทียบกับวรรณคดีหลัก ภาคผนวกมีอภิธานศัพท์ท้องถิ่น ผลจากการศึกษาวิเคราะห์
พบว่า การศึกษาวรรณคดีชาวบ้าน ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในสภาพชีวิต สภาพสังคม
ความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนา ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น³.

การศึกษาคติชนวิทยาในภาคใต้นอกจากจะศึกษาเฉพาะบุคคลแล้ว ยังมีผู้สนใจ
ร่วมกันศึกษาเป็นกลุ่มในนามของสถาบัน หรือศูนย์ต่างๆ อีกด้วย เช่น

¹ฉันทัส ทองช่วย, "ระบบหน่วยเสียงภาษาชาวเลเกาะสีเทร เมืองภูเก็ต"
(วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2519).

²อัมมร ชูระเจน, "ประวัติของชื่อตำบลและหมู่บ้านในเขตอำเภอมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช" (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520).

³ปราณี ขวัญแก้ว, "วรรณคดีชาวบ้านจาก มุขปาฐะ ตำบลร่อนพิบูลย์" (วิทยา-
นิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2517).

วิทยาลัยวิชาการศึกษา สงขลา ศึกษารวบรวมคติชนวิทยา อำเภอสติงพระ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ข้อมูลที่ได้รวบรวมคือ เพลงกล่อมเด็ก นิทานพื้นเมือง บทกลอนสำหรับเด็ก ความเชื่อ ประเพณีต่างๆ สำนวนภาษา และการละเล่นพื้นเมือง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมและเผยแพร่ คติชนวิทยาของท้องถิ่น แต่ยังไม่ได้วิเคราะห์¹

ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช ได้ศึกษารวบรวมคติชนวิทยาของภาคใต้ โดยเฉพาะข้อมูลทางคติชนวิทยาจังหวัดนครศรีธรรมราช และบริเวณใกล้เคียง ลักษณะการศึกษาแบ่งออกเป็นแผนกใหญ่ๆ 3 แผนกคือ แผนกเก็บรวบรวมรักษา แผนกศึกษาค้นคว้าและวิจัย และแผนกส่งเสริมและเผยแพร่ มีข้อมูลครบครันทั้ง 3 ประเภทคือ ประเภทที่ต้องใช้ภาษาช่วย ประเภทที่ไม่ต้องใช้ภาษา และประเภทผสม²

ศูนย์ส่งเสริมภาษาและวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา มุ่งทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมภาคใต้ ลักษณะของการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 หน่วยงานใหญ่ๆคือ หน่วยพิพิธภัณฑ์และห้องสมุด หน่วยให้การศึกษาค้นคว้าและอบรม และหน่วยงานวิจัย มีข้อมูลครบครันทั้ง 3 ประเภทเช่นเดียวกัน³

ส่วนการเรียนการสอนคติชนวิทยาโดยตรงยังไม่มีใครศึกษาวิจัยมาก่อน แต่ก็พอจะมีแนวคิดที่มีประโยชน์ต่อการค้นคว้าวิจัยครั้งนี้อยู่บ้างกล่าวคือ

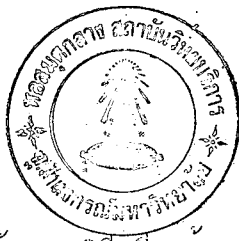
บุญเหลือ เทพสุวรรณ⁴ กล่าวว่า ระเบียบวิธีสอนทุกวิชาเราต้องอาศัยธรรมชาติของวิชานั้น ธรรมชาติของการเรียนรู้ และแรงจูงใจที่จะเรียนวิชานั้น ส่วนการสอนที่ดีก็คือ

¹วิทยาลัยวิชาการศึกษา สงขลา, คติชาวบ้านอำเภอสติงพระ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา (สงขลา: วิทยาลัยวิชาการศึกษา สงขลา, 2513).

²วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช, ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช (นครศรีธรรมราช: วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช, 2521).

³มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, ศูนย์ส่งเสริมภาษาและวัฒนธรรมภาคใต้.

⁴บุญเหลือ เทพสุวรรณ, "การสอนภาษาไทยกับค่านิยมในปัจจุบัน" วิทยาสาร

แนะแนวทางในการเรียนที่ดี คือให้ผู้เรียนรู้จักหาวิธีเรียนด้วยตนเอง ที่จะทำให้เกิดความ
รู้ความชำนาญได้มากที่สุด โดยประหยัดเวลา แรงงานและทรัพย์สินให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ธรรมชาติของวิชาคตินวิทยาใกล้เคียงกับวรรณคดีอย่างมาก¹ กล่าวคือ ข้อมูลทาง
คตินวิทยาหลายประเภท เช่น นิทาน ภาษิต ปริศนา ตำพังเหย และบทเพลง ฯลฯ ล้วน
มีคุณค่าทางค่านวรรณศิลป์ ยิ่งไปกว่านั้น เนื้อหาบางเรื่องของวรรณกรรมท้องถิ่นซึ่งเป็นข้อมูล
ประเภทหนึ่งของคตินวิทยายังเป็นอย่างเดียวกันกับวรรณคดี เช่น เรื่องขุนช้างขุนแผน พระ
ลอ ไกรทอง พระรถเมรี พระสุธน นางมโนราห์ เป็นต้น ฉะนั้นการศึกษาคตินวิทยาจึง
อาจจะอาศัยหลักหรือแนวเดียวกันกับการศึกษาวรรณคดีได้

เฉพาะการสอนวรรณคดีนั้น บุญเหลือ เทพยสุวรรณ² ให้แนวคิดที่ว่า วรรณคดีเป็น
ศิลปะที่อาศัยภาษาเป็นวัสดุอย่างหนึ่ง ผู้อ่านต้องรู้ภาษากว้าง รู้ชีวิตกว้างจึงจะเข้าถึงวรรณ-
คดี ในการสอนวรรณคดีจึงควรทำดังนี้²

1. ต้องให้นักเรียนทราบประวัติวรรณคดีของตน เพื่อให้รู้ว่า มีลักษณะอย่างไร
มีงานชิ้นเอกที่บรรพบุรุษยกย่องคืออะไรบ้าง เขายกย่องเพราะเหตุใด คนรุ่นหลังควรจะ
ภูมิใจเช่นเดียวกับบรรพบุรุษหรือไม่เพราะเหตุใด

2. ควรให้นักเรียนได้เรียนวรรณคดีหลายแบบ และเห็นตัววรรณกรรมทั้งเรื่อง
หากดูเพียงบางส่วนแล้วคิมนั้นจะไม่ยุติธรรมแก่ศิลปิน การเข้าถึงศิลปะต้องมีขั้นมีลำดับ
การเข้าถึงวรรณคดีต้องพยายามให้ผู้เรียนเกิดความคิดเชิงวิจารณ์ ควรให้นักเรียน ได้
แสดงความคิดเห็นของตนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และครูควรบอกความคิดเห็นของครูให้นัก
เรียนทราบเพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนคิดต่อไป

¹ กิ่งแก้ว อัครถาวร, คตินวิทยา, หน้า 7.

² บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, "พันธกิจของแผนกวิชาภาษาไทยในมหาวิทยาลัย" ใน รายงานสัมมนาเรื่องการสอนภาษาไทยในระดับอุดมศึกษา (กรุงเทพมหานคร: ไทย
วัฒนาพานิช, 2517), หน้า 46.

5. ต้องมีวัสดุสำหรับฝึกการเขียนวรรณคดี แบบฝึกที่ดีที่สุดสำหรับการสอนวรรณคดีวิจิตรศิลป์ คือวรรณคดีที่ใช้เปรียบเทียบกับวรรณศิลป์ที่ครูต้องการให้นักเรียนเข้าถึง เช่นถ้าจะให้นักเรียนเข้าถึงวรรณคดีร้อยกรองยกยอเยี่ยงก็ควรให้อ่านร้อยกรองที่ไม่ค่อยที่บางเพื่อที่จะให้นักเรียนหาที่ตัวเองง่ายๆ วรรณคดีร้อยแก้วก็เช่นกัน

สุวรรณา เกรียงไกรเพชร¹ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการสอนวรรณคดี พอสรุปได้ว่า โรงเรียนควรเลือกครูสอนให้เหมาะสม ครูจะต้องพยายามศึกษาค้นคว้าเนื้อหาที่จะสอนอย่างละเอียดทุกแง่มุม ในการสอนครูจะต้องเป็นทั้งผู้ชี้แนะ ให้เห็นความงามของวรรณคดี และเป็นผู้วิพากษ์ ก็ประเมินคุณค่าของวรรณคดีเรื่องนั้นๆ วรรณคดีเป็นเรื่องที่มีเหตุผล มีพื้นฐานของความเป็นจริง ในการสอนครูจึงควรใช้หลักเกณฑ์ที่เป็นเหตุเป็นผล เป็นความจริงที่เด็กมองเห็นได้ เปรียบเทียบได้ ควรเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา รู้จักวิจารณ์วรรณคดี ซึ่งนับว่าเป็นวิธีที่ช่วยให้เด็กสนใจวรรณคดีมากยิ่งขึ้น¹

ในแง่ของค่านิยมซึ่งเป็นสิ่งที่ยอมรับนับถือ และพร้อมที่จะปฏิบัติตามคุณค่า ที่คนหรือกลุ่มคนหนึ่งๆมีค่อสิ่งต่างๆนั้น มีอยู่พร้อมมูลในข้อมูลประเภทต่างๆทางคติชนวิทยา ไม่ว่าจะเป็นค่านิยมทางวัตถุ จริยธรรม หรือสุนทรีย์ภาพ การศึกษาคติชนวิทยาจึงเป็นการศึกษาค่านิยมควบคู่กันไปด้วย แนวทางหนึ่งในการศึกษาหรือสอนคติชนวิทยา ควรจะยึดแนวในการศึกษาอบรมหรือสอนค่านิยม การสอนค่านิยมหรือการให้การศึกษาอบรมนั้น บุญเหลือเทพยสุวรรณ² ให้แนวคิดที่ว่า เราควรจะพิจารณาค่านิยมกับการศึกษาอบรม เพื่อจะได้เข้าใจตัวเอง แล้วได้เข้าใจผู้อื่น เพื่อจะได้อยู่ร่วมกันได้ดี เพื่อจะดำรงรักษาไว้และปรับปรุงสิ่งที่ควรปรับปรุงให้ค่านิยมพัฒนาการต่อไปอีก

¹สุวรรณา เกรียงไกรเพชร, " การสอนวรรณคดีไทยระดับมัธยมศึกษา " ใน กรอภษาและวรรณกรรม, ชุมนุมวิชาการอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศรีเมืองการพิมพ์, 2516), หน้า 233-284.

²บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, "การศึกษาอบรมกับค่านิยมที่พึงประสงค์" เอกลักษณ์ไทย 1 (มกราคม 2520) : 31-49.

ส่วนขั้นตอนในการสอนค่านิยมนั้น พันธ์ หันนาคินทร์ ได้เสนอแนะไว้ 3 ขั้นตอน¹

ขั้นที่ 1. สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ค่านิยมนั้น

ขั้นที่ 2. ให้ความรู้ถึงองค์ประกอบและวิธีการปฏิบัติตัวให้เป็นไปตามค่านิยมนั้น

ขั้นที่ 3. ให้มีการปฏิบัติตามค่านิยมนั้น และหากเป็นไปได้พยายามปลูกฝังให้เป็น

นิสัย

ในแง่ของภาษาเป็นที่ยอมรับกันทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติว่า ข้อมูลทางคติชนวิทยาส่วนใหญ่มักอยู่ในความทรงจำ และถ่ายทอดให้แก่กันและกันระหว่างบุคคลทุกระดับการศึกษา หรือแม้ข้อมูลบางชนิดที่ได้บันทึกไว้เป็นหลักฐานแล้วก็ตาม บ่มค้องอาศัยภาษา เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอด สื่อสาร หรือศึกษาค้นคว้า ภาษากับคติชนวิทยาจึงแยกจากกันไม่ออก การสอนคติชนวิทยาจึงควรอาศัยแนวทางในการสอนภาษาประกอบด้วย

รูประณีต นาคกรทรรพ² ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการสอนภาษาสรุปได้ว่า เริ่มแรกผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตร แบบเรียน คู่มือครู และประมวลการสอนอย่างละเอียด แล้ววางแผนการสอนทั้งระยะสั้น และระยะยาว ผู้สอนควรจะทำให้เกิดศรัทธา และสนุกในการสอน ควรสนใจนักเรียนเป็นรายบุคคล ให้ความเป็นกันเองกับนักเรียน และควรทราบบัณฑิตความรู้ของนักเรียนด้วย² ส่วนการสอนวรรณคดีนั้น รูประณีต นาคกรทรรพ³ ได้เสนอแนะไว้เป็นนัยหรือกรองว่า

ชี้ชวนให้ชื่นชม
ข้อขำน่าอภิปราย
เสริมสร้างจินตนาการ
วิจารณ์งานประเมิน

สิ่งเหมาะสมตีความหมาย
เรื่องหลากหลายชวนอ่านเพลิน
จับบัณฑลดูจะเหาะเห็น
เพื่อเขาซึ่งถึงสุนทรีย์

¹พันธ์ หันนาคินทร์, การสอนค่านิยม (พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2520), หน้า 115.

²รูประณีต นาคกรทรรพ, "การสอนภาษาไทยให้สนุก" จุลสารภาษาไทยเล่ม 5 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เสริมอาชีพ, 2513), หน้า 21-26.

³สัมภาษณ์ รูประณีต นาคกรทรรพ, 27 กรกฎาคม 2522.

ประเทิน มหาจันทร์ กล่าวถึงการสอนภาษาสรุปได้ว่า หัวใจของการสอนภาษา อยู่ที่การให้เด็กมีกิจกรรมทางภาษาโดยใช้ประสบการณ์ตรง ในโอกาสที่เด็กแสดงออก ครูควรจะให้อิสระแก่เด็กพอสมควร การสอนภาษาเป็นการฝึกทักษะที่ต้องอาศัยเวลา จึงไม่ควรเร่งรัด ให้เด็กต้องรู้อะไรในเวลาจำกัด ครูควรเข้าใจเด็ก ไม่ควรตีเถียนหรือทำโทษจะทำให้เด็กเบื่อหน่าย อับอายไม่กล้าแสดงออก นอกจากนี้ในการสอนครูต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นสำคัญ และต้องช่วยปรับปรุงในสิ่งที่เด็กยังบกพร่อง อยู่ทุกโอกาสที่ทำได้¹

สายหยุด จำปาทอง ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการสอนภาษาไทยสรุปได้ดังนี้ การเรียนการสอนภาษาไทยให้เกิดผลอย่างเต็มขั้นนั้น ครูผู้สอนต้องหมั่นศึกษาค้นคว้าอย่างกว้างขวางลึกซึ้งในวิชาที่สอน การสอนเนื้อเรื่องใดก็ตามจะต้องสอนโดยให้รายละเอียดทุกด้าน พร้อมทั้งสอนให้สัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ พยายามจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเนื้อหา นอกจากนี้ควรมีอุปกรณ์ใหม่ๆ มาช่วยสอน และเนื้อหาใดที่ครูอาจารย์ร่วมสอนเป็นกลุ่มได้ก็ควรจัดให้มากขึ้น²

การเรียนการสอนเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์ มีนักวิชาการได้เสนอแนวคิดไว้ดังนี้

เจือ สตะเวทิน ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนคณิตศาสตร์สรุปได้ดังนี้คือ³ จุดหมายสำคัญของการศึกษาคณิตศาสตร์ก็คือ การค้นคว้าอย่างกว้างขวางถึงต้นกำเนิดเรื่องเก่าที่สุดเป็นเรื่องที่ดีที่สุด การศึกษาจะศึกษาเรื่องราวของตนโดยเฉพาะ

¹ประเทิน มหาจันทร์, "การสอนเรียงความแบบหนึ่ง" ประชาศึกษา 6 (มกราคม 2508) : 36-37.

²สายหยุด จำปาทอง, "ข้อคิดในการสอนภาษาไทย" ใน สัมมนาอาจารย์วิชาภาษาไทย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2517), หน้า 8-12.

³เจือ สตะเวทิน, คณิศรวาณไทย ม.ป.ท. , ม.ป.ป. , หน้า 3-4.

เช่นคนไทยศึกษาคติชนวิทยาของไทยอย่างละเอียดตั้งแต่เกิดจนตาย มีอะไร ที่ไหน ทำกันอย่างไร มีความเชื่อถืออะไร เพราะเหตุใด เป็นต้น หรือศึกษาในแนวเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในแง่ของค่านิยม หรืออิทธิพล และอื่นๆตามที่ต้องการจะศึกษา

การศึกษานิทานพื้นเมืองซึ่งเป็นข้อมูลประเภทหนึ่งทางคติชนวิทยา เจือ สตะเวทิน เสนอแนะว่าควรจะศึกษาลักษณะสำคัญๆดังนี้คือ¹

1. ศึกษาอายุของนิทาน
2. ศึกษาภาษาของนิทาน
3. ศึกษาโครงสร้างของนิทาน
4. ศึกษาเรื่องการแยกหมวดหมู่ของนิทาน

ส่วนการศึกษาเพลงพื้นเมือง ควรสังเกตความบริสุทธิ์ของความคิดและถ้อยคำควบคู่กันไปด้วย²

พระออบ โปษะภุชณะ ได้เสนอแนวทางในการศึกษาเพลงกล่อมเด็ก และเพลงเกี่ยวกับเด็กไว้ว่า นอกจากจะรวบรวมไว้เพื่อรักษาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมมิให้สูญหายแล้ว ควรจะศึกษารูปแบบ และคุณค่าทางวรรณศิลป์ อันจะแสดงให้เห็นวิวัฒนาการของวรรณกรรมชาวบ้านประกอบกันไปด้วย³

กิ่งแก้ว อัครถาวร นักคติชนวิทยาที่สำคัญคนหนึ่งของเมืองไทย ได้เสนอแนะการเรียนการสอนคติชนวิทยาไว้สรุปได้ดังนี้⁴

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 75-78.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 111-112.

³ พระออบ โปษะภุชณะ และคณะ, เพลงกล่อมเด็ก และเพลงประกอบการละเล่นของเด็กภาคกลาง 16 จังหวัด (กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2521), หน้า 6.

⁴ กิ่งแก้ว อัครถาวร, "นิทานพื้นเมือง" ใน คำบรรยายวิชาภาษาไทย (กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2520), หน้า 277-282.

การสอนคตินวิทยาควรจะลำดับเป็นขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นแรก ครูอาจารย์ ควรจะสอนว่า วัฒนธรรมพื้นบ้านนั้นประกอบด้วยอะไรบ้าง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ สอนให้รู้จักรูปแบบของข้อมูลทางคตินวิทยา ขั้นนี้ มุ่งหวังให้นักศึกษารู้จักรูปแบบของข้อมูลทางคตินวิทยาว่ามีกี่แบบ

2. ขั้นที่ 2 ให้รู้จักวิธีรวบรวม การรวบรวมเป็นหลักฐานที่สำคัญที่สุดของการศึกษาคตินวิทยา ซึ่งต้องอาศัยข้อมูลดิบจากการสัมภาษณ์ ไม่มีการแต่งเติมเสริมต่อ ขั้นนี้ควรเรียนทฤษฎีพอสมควรแล้วฝึกการรวบรวมข้อมูล

3. ขั้นที่ 3 เป็นขั้นการวิจัย ซึ่งหมายถึงการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งในข้อมูลเหล่านั้น เพราะว่าข้อมูลมีคุณค่าสัมพันธ์กับชีวิตและสังคมเป็นอย่างมาก เราอาจจะวิจัยและวิจัยคุณค่าของข้อมูลได้หลายนัย

ส่วนแนวทางในการศึกษาคตินวิทยานั้นมีผู้เสนอแนะไว้หลายแนว เช่นการศึกษาคตินวิทยา แนวศิลปกรรม¹ แนวจริยธรรม² แนวสังคมวิทยา³ แนวมานุษยวิทยา⁴ และแนวโบราณคดี⁵ เป็นต้น เอกสารและงานวิจัยเหล่านี้คงจะเพียงพอที่จะอำนวยความสะดวกให้การวิจัยครั้งนี้สมบูรณ์ตามเป้าหมาย

¹ เคนควง พุ่มศิริ, "การศึกษาและวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้านในแนวศิลปกรรม" เอกสารสัมมนาหมายเลข 5 เรื่องการวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้าน ณ ศูนย์ส่งเสริมภาษาและวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา 7-9 เมษายน 2522. (อัครสำเนา)

² เต็มสิริ บุญสิงห์, "การวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้านในแนวจริยธรรม" เอกสารสัมมนาหมายเลข 10 เรื่องเดียวกัน. (อัครสำเนา)

³ พัทยา สายหู, "การวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้านในแนวสังคมวิทยา แนวการเมืองและการปกครอง" เอกสารสัมมนาหมายเลข 11 เรื่องเดียวกัน. (อัครสำเนา)

⁴ ชวัลดี รักพงศ์, "การวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้านแนวมานุษยวิทยา" เอกสารสัมมนาหมายเลข 12 เรื่องเดียวกัน. (อัครสำเนา)

⁵ ศรีศักร วัลลิโภคม, "การวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้านในแนวโบราณคดี" เอกสารสัมมนาหมายเลข 13 เรื่องเดียวกัน. (อัครสำเนา)